

Emevîler’de İskân Politikası ve Sonuçları: Horasan Örneği

Mücahit Karaalp

 <https://orcid.org/0009-0000-3646-6927> | mcahitkaraalp@gmail.com

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Öz

İskân, malzemesi insan olan kitlesel olarak bir yerden bir yere rızaya dayalı veya zorunlu olarak ikâme etme, barınma faaliyetidir. İnsanlık tarihinde insan topluluklarının bir yerden başka bir yere gönüllü veya zoraki yerleşmelerinde dinî, siyasî, askerî ve ekonomik faktörler etkili olmuştur. Tebliğimizde İslam tarihinde birçok açıdan kırılma noktası teşkil eden, döneminde Müslümanların en geniş sınırlarına ulaştıkları ve aynı zamanda özellikle Türklerin İslamlaşma sürecini olumlu ya da olumsuz etkileyen Emevî Devleti’nin iskân politikasının sebepleri, mahiyeti ve sonuçları üzerinde durulmaktadır. Söz konusu dönemin iskân politikasını spesifik olarak ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmayla amacımız Emevîler döneminde fetihlerin önemli bir parçası olan iskân politikasının asıl gayesi, yapısı, işleyişinin yanı sıra Orta Asya özelinde doğurduğu sonuçları ortaya koymaktır. Söz konusu iskân politikasının doğru anlaşılması, Emevîler dönemindeki fetih politikasının amacı ve sonuçlarını sağlıklı anlama ve ondan ders çıkarma gibi önemli bir amaca hizmet edecektir. Çalışmada İslam tarihinin ilk döneminde yazılan siyer, meğazi, genel İslam tarihi ve fütuh türü kaynaklarının yanı sıra bu alanda yapılan modern çalışmalardan yararlanılmıştır. Konu bağlamında ana hatlarıyla şu tespitler yapılmıştır: Emevîler döneminde fetih hareketlerinin artması beraberinde iskân faaliyetlerinin yoğunluk kazanmasına olanak sağlamıştır. Bu süreç Muâviye b. Ebû Süfyan, Abdülmelik b. Mervân ve Velîd b. Abdülmelik gibi güçlü halifeler dönemine rastlamaktadır. Diğer halifelerin hilafetlerinde ise siyasî iç karışıklık, taht kavgaları ve ekonomik krizler gibi sebeplerle fetihler ve dolayısıyla iskân politikaları pek gündeme gelmemiştir. Uygulamaya konulan iskân politikaları ise amaç bakımından farklılık arz etmiştir. Bu amaçların başında fetihler sonucunda oluşturulan ordugâh şehirlere asker yerleştirmek suretiyle buraların kalıcılığını sağlamak, ülkenin güvenliğini temin etmek, İslam’ın yayılmasına zemin hazırlamak ve ülke içinde asayiş sağlamaktır. Emevîler’in iskân politikası daha çok askerî karakter taşıyordu. Söz konusu dönemdeki iskân politikasının asıl amacı, daha sonra gelişecek fetihlere zemin hazırlamak ve toprak elde etmektir. Bahsi geçen politikanın sonuçları ise bölgelere ya da coğrafyalara göre farklı neticeler doğurmuştur. Horasan özelinde vardığımız tespitler ise şunlardır: Muâviye hilafetinde Basra valisi Zîyad b. Ebîh, Kûfe ve Basra halkından- Kinde, Ezd kabilelerinden olması kuvvetli ihtimal dahilinde olan- asker ve ailelerinden oluşan 50.000’den fazla kişiyi Horasan’a yerleştirdi. Abdülmelik b. Mervân döneminde Kuteybe b. Müslim’in Horasan valiliğinde ise Buhara’ya seferler düzenlendi. Barış yoluyla fethedilen bu şehre Arap göçmenler yerleştirildi. Semerkant şehri de savaş yoluyla fethedilip Müslümanlara iskâna açıldı. Emevî yönetimindeki Horasan; halife değişikliği, otorite zayıflığı- Abdullah b. Zübeyr’in iktidar mücadelesi- söz konusu olduğunda isyan hareketleri görülmektedir. Bu çerçevede Emevîlerin bu bölgede amaç bakımından askeri özellikler taşıyan iskân

politikası uyguladığı söylemek mümkündür. Bu politika çerçevesinde Horasan, Türklerin yaşadığı Mâverâünnehir bölgesi fetihleri için askerî üs niteliği taşıması, sürdürülen iskân faaliyetinin kalıcı ve olumlu sonuçlar doğurmasını engellemiştir. Özellikle toprak hâkimiyeti, ganimet elde etme isteği ve mevâlîye yönelik olumsuz politika, buradaki Türklerin kitleler halinde İslâm'a girmelerine engel olmuştur. Afrika ve Endülüs'teki iskân politikası ise yakın coğrafyaların fethedilmesinde etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler

İslam Tarihi, Emevîler, Fetih, İskân Politikası, Horasan.

Etik Beyan	Bu çalışma, Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan "Emevîler'de İskân Politikası ve Sonuçları: Horasan Örneği" adlı tebliğin özetidir.
Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	12.07.2023
Kabul Tarihi	28.07.2023
Yayın Tarihi	08.08.2023
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dini Araştırmalar, İlahiyat, Sanat ve Beşeri Bilimler, Tarih
Araştırma Alanı	İslam Tarihi
Sempozyum	:
Adı	3. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	https://sempozyum.okuokut.org/index.php/tsbs/article/view/395
Yer ve Tarih	Çevrim İçi - 26-31 Ağustos 2023
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	24. Oturum - 31 Ağustos 2023 Perşembe 11:00 - 12:10
Telif Hakkı	© 2023 Mücahit Karaalp. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Karaalp, Mücahit. "Emevîler'de İskân Politikası ve Sonuçları: Horasan Örneği". 3. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı. ed. Abdullah Demir. 169-172. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2023. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54

Umayyad Settlement Policy and Its Consequences: The Case of Khorāsān

Mücahit Karaalp

 <https://orcid.org/0009-0000-3646-6927> | mcahitkaraalp@gmail.com
Master's Student, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara, Türkiye

Abstract

Settlement is the activity of voluntary or compulsory mass relocation from one place to another, the material of which is human beings. In the history of humanity, factors such as religious, political, military, and economic factors have been effective in the voluntary or forced settlement of human communities from one place to another. Our paper focuses on the reasons, nature, and consequences of the settlement policy of the Umayyad State, which constituted a breaking point in Islamic history in many respects, reached the widest borders of the Muslims during its period, and at the same time, positively or negatively affected the Islamization process of the Turks in particular. There is no study that specifically deals with the settlement policy of the period in question. Our aim with this study is to reveal the primary purpose, structure, and functioning of the settlement policy, which was an essential part of the conquests in the Umayyad period, as well as its consequences in Central Asia. A correct understanding of the settlement policy in question will serve the important purpose of understanding the purpose and results of the conquest policy in the Umayyad period and taking lessons from it. The methodology of the study is based on the sources of *siyar*, *mughazi*, general Islamic history, and *futuh* written in the first period of Islamic history, as well as modern studies in this field. In the context of the subject, the following main observations are made: The increase in conquest movements during the Umayyad period enabled the intensification of settlement activities. This process coincides with the period of powerful caliphs such as Mu'awiya b. Abū Sufyan, 'Abd al-Malik b. Marwan and al-Walid b. 'Abd al-Malik. In the caliphates of the other caliphs, conquests and, thus settlement policies were not on the agenda due to reasons such as political turmoil, throne fights, and economic crises. The settlement policies put into practice differed in terms of their objectives. Foremost among these objectives was to ensure the permanence of the cities created as a result of the conquests by settling troops in them, to ensure the security of the country, to prepare the ground for the spread of Islam, and to maintain order in the country. The settlement policy of the Umayyads was mostly military in character. The primary purpose of the settlement policy in this period was to prepare the ground for the conquests that would develop later and to acquire land. The results of the aforementioned policy had different outcomes according to regions or geographies. In the caliphate of Mu'awiya, Ziyad b. Abīh, the governor of Basra, settled more than 50,000 people from the people of Kufa and Basra-who were likely to be from the tribes of Kinde and Yazd-as well as soldiers and their families in Khorasan. During the reign of 'Abd al-Malik b. Marwan, during the governorship of Qutayba b. Muslim in Khorasan, expeditions were organized to Bukhara. Arab immigrants were settled in this peacefully conquered city. The city of Samarkand was also conquered by war and opened for

settlement to Muslims. In Khorasan, under Umayyad rule, rebellion movements were observed when there was a change of caliph, a weakness of authority - Abdullah b. Zubayr's struggle for power. In this framework, it is possible to say that the Umayyads implemented a settlement policy with military characteristics in this region. Within the framework of this policy, the fact that Khorasan was a military base for the conquests of the Māwarā al-Nahr region, where the Turks lived, prevented the settlement activity from producing permanent and positive results. In particular, territorial dominance, the desire to obtain booty, and the negative policy towards the mawālīs prevented the Turks here from converting to Islam in masses. The settlement policy in Africa and Andalusia, on the other hand, was effective in the conquest of nearby geographies.

Keywords

History of Islam, Umayyads, Conquest, Settlement Policy, Khorāsān.

Ethical Statement	This paper is a summary of the study titled “Umayyad Settlement Policy and Its Consequences: The Case of Khorāsān” presented at the 3rd Turkish Symposium of Social Science.
Type	Conference Proceeding
Received	2023-07-12
Accepted	2023-07-28
Published	2023-08-08
Category	Art & Humanities, Religion & Theology, Art & Humanities, History
Research Area	Religious Studies, Islamic History
Conference	:
Title	The 3rd Turkish Symposium of Social Sciences
Web	https://sempozyum.okuokut.org/index.php/tsbs/article/view/395
Location & Date	Online - August 26-31, 2023
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 24 - August 31, 2023, Thursday 11:00 - 12:10
Copyright	© 2023 Mücahit Karaalp. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Karaalp, Mücahit. “Umayyad Settlement Policy and Its Consequences: The Case of Khorāsān”. <i>The 3rd Turkish Symposium of Social Sciences: The Book of Abstracts</i> . ed. Abdullah Demir. 169-172. Ankara: Oku Okut Press, 2023. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54